

Doc. PhDr. Lubomír Emil Havlík, DrSc.

Moravský historik doc. PhDr. Lubomír Emil Havlík, DrSc., medievalista, vedoucí vědecký pracovník, byl předním československým (českým) odborníkem především na středověké dějiny slovanských národů, období velkomoravské říše a Byzance. Narodil se 30. srpna 1925 ve Znojmě, kde začal studovat reálné gymnázium. Jeho otec E. F. Havlík byl rakouským c.k. důstojníkem a po vzniku ČSR důstojníkem Československé armády. Jeho prastrýc G. Havlík působil jako c.k. dvorní rada u c.k. vrchního soudního dvora ve Vídni a posléze za první Československé republiky byl jedním ze senátních prezidentů Nejvyššího soudu ČSR v Brně.

Po anexi pohraničí a okupaci Československa v roce 1939 musel Lubomír E. Havlík a jeho rodina opustit obsazené Znojmo. Svá středoškolská studia dokončoval pak s peripetemiemi na gymnáziu v Kroměříži, odkud byl však s několika spolužáky za protinacistickou činnost vyloučen. Za války pracoval jako totálně nasazený při kopání zákopů pro německý wehrmacht, ke konci války se mu podařilo vychodit dvouletou obchodní akademií v Přerově a maturitu na kroměřížském gymnáziu složil až po osvobození ČSR. Poté se v roce 1945 zapsal na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, kde vystudoval čtyři obory: k angličtině a filozofii ještě historii a prehistorii (archeologii). K jeho oblíbeným vysokoškolským učitelům patřili především profesori Rudolf Holinka, Josef Macůrek, k jehož nejlepším a nejplodnějším žákům patřil, dále František Stiebitz, Jindřich Šebánek a Emanuel Šimek. Vysokoškolská studia, přestože musel nakrátko fakultu kvůli svému členství v Národně socialistické straně opustit, nakonec zdárně absolvoval a ukončil v roce 1950. Poté začal pracovat jako středoškolský profesor na gymnáziu ve Znojmě a posléze pouze jako učitel na základní škole v pohraničních Jaroslavicích. Pro své politické smýšlení musel však pro ztrátu důvěry ze školství odejít. Následující roky 1953-1956 působil v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Brně, kde se vypracoval až na jejího vedoucího.

V roce 1952 udělal státní rigorózní zkoušku (PhDr.) a v roce 1956 se stal vědeckým aspirantem pobočky Slovanského ústavu ČSAV v Brně a po obhájení kandidátské práce v roce 1959 (CSc.) jeho vědeckým pracovníkem. Na tomto pracovišti, ač několikrát změnilo svůj název, zůstal jako vedoucí vědecký pracovník až do roku 1990, kdy odešel do důchodu.

Dlouhodobě, v letech 1963-1985, spolupracoval Lubomír E. Havlík jako externí pedagog i autor s Univerzitou J. E. Purkyně (dnes opět Masarykovou) v Brně, zejména s Katedrou dějin střední, jihovýchodní a východní Evropy a jejím Kabinetem balkanistiky a hungaristiky, kde přednášel dějiny Slovanů ve středověku a dějiny Byzance. Habilitovat se a získat titul docent mohl po mnoha peripetiích až v roce 1978 (habilitační práce z roku 1969) a téměř na konci své vědecké dráhy mu bylo umožněno v roce 1987 získat v ČSAV doktorát historických věd (DrSc.). S brněnskou Univerzitou spolupracoval také na vydávání pramenné edice, která se dočkala

v mezinárodní vědecké obci vysokého ocenění a dodnes je ve světě i u nás hojně citována, edice *Magnae Moraviae fontes historici I–V* (I. Praha – Brno 1966, II. –V. Brno 1971–1977), jejíž byl nejen hlavním editorem, ale též autorem (i věcných historických poznámek) a překladatelem ze staroangličtiny i autorem návrhů mapových příloh, dějin Velké Moravy a indexů v V. svazku, aj.

Lubomír E. Havlík byl noblesní, kultivovaný, velkorysý a skromný člověk, který byl velmi vzdělaný a také velmi pracovitý. Havlíkovu velkou erudici odráží jeho autorská bibliografie, která čítá kolem 400 bibliografických položek (*bibliografii do r. 1995 viz in Ročenka MNK, Brno 1995, 40-83*). Vedle řady samostatných knižních publikací, monografií i syntéz, a spoluautorství dalších knih byly jeho práce uveřejněny také v mnoha příležitostných a kongresových, konferenčních a jiných domácích a zahraničních sbornících. Napsal velké množství studií, článků, recenzí a zpráv, která byly publikovány nejen ve vědeckých a odborných časopisech na Moravě a v Čechách, ale rovněž v zahraničí (Anglie, Bulharsko, Itálie, země bývalé Jugoslávie, Maďarsko, Mexico, Německo, Polsko, Rakousko, Rusko, Řecko, Slovensko, aj.). Teprve po roce 1989, ač byl o to žádán již dříve, se mohl podílet na tvorbě hesel pro *Lexikon des Mittelalters* (München 1994); napsal pro něj hesla z dějin Velké Moravy.

Jako světově uznávaný expert na středověké dějiny Slovanů, Velké Moravy a byzantsko-slovanských vztahů se podílel nejen na lektorské a přednáškové činnosti pro nejširší odbornou a laickou veřejnost, ale byl také žádaným posuzovatelem, recenzentem a oponentem mnoha kandidátských, habilitačních a doktorských prací doma i v zahraničí a řady domácích i mezinárodních projektů.

Ve spolupráci s Archeologickým ústavem ČSAV v Brně Lubomír E. Havlík autorsky participoval na tvorbě výstavy „Velká Morava“, která byla otevřena nejprve v Brně, v Domě umění v roce 1963 a poté byla v několika následujících letech postupně instalována v dalších evropských hlavních městech (Nitra, Praha, Berlín, Stockholm, Vídeň, Athény, aj.).

Lubomír E. Havlík působil v Československu i v zahraničí jako člen řady komisí, komitétů a společností. Byl členem Československo-jugoslávské historické komise v Praze, Československého národního balkanistického komitétu v Praze, Československého národního byzantologického komitétu v Praze, Československé archeologické společnosti v Praze, Associazione degli storici europei v Římě, Komise pro studium slovanských kultur středověku (MAIRSK) a Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně. Byl zakládajícím členem Společnosti pro Moravu a Slezsko (1968) v Brně i zakládajícím členem zvoleným za brněnská pracoviště ČSAV do Ústředního výboru Svazu vědeckých pracovníků (1968) v Praze, záhy však rozehnaného, byl zakládajícím členem, prvním předsedou (1992–1994) a posléze čestným předsedou (1994–2000) Moravského národního kongresu v Brně a také zakládajícím členem a členem rady Moravskoslezské akademie pro vědu a kulturu v Brně. Působil rovněž jako člen redakčních rad vědeckých časopisů (mj. časopisu *Byzantinoslavica*) a redakcí sborníků, aj. Byl také spolupracovníkem Československého a Českého rozhlasu a Československé a České televize a řady

novin a populárních časopisů doma i v zahraničí. V roce 1990 spolupracoval při natáčení filmu *Moravská země* a podílel se také na natáčení filmu o sv. Cyrilovi a Metodějovi, vyráběného pro Řecko Českou televizí v několika jazykových verzích.

V roce 1968 a po roce 1990 se L. E. Havlík aktivně angažoval ve věci restituce moravské samosprávy a podporoval samosprávnou Moravu (Moravskoslezskou zemi) v rámci trojfederace Čech, Moravy se Slezskem a Slovenska. Kandidoval do České národní rady a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR jako představitel Moravského občanského hnutí, SMS a poté za KDU ČSL. Do politického života zasáhl rovněž jako člen Komise pro územně správní a státoprávní uspořádání státu při Úřadu vlády České republiky, člen Komise pro národnosti Parlamentu České republiky, Moravského národního kongresu a Rady Moravskoslezské akademie pro vědu a kulturu, aj. V letech 1996–2000 byl prvním mistrem Řádu moravských rytířů svatého Rostislava a Kolumbana, společenství lidí, hájících národní a kulturní dědictví Moravy, s titulem *Eq. M. (Equester Moraviae)*.

Za svou vědeckou práci v oboru historických věd a občanskou angažovanost byl L. E. Havlík oceněn Řádem svatého Metoděje (1985) a Stříbrnou plaketou Františka Palackého (ČSAV, 1988), jako uznání své práce dostal také Apoštolské požehnání od papeže Jana Pavla II. (1993) a Arcibiskupské požehnání od Mons. J. Graubnera, arcibiskupa olomouckého a metropolity moravského (1994), obojí udělené písemně ad personam. Rovněž od představitelů moravského zemského města Brna obdržel Cenu města Brna (1995).

Jeho manželkou byla vědecká pracovnice Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Brně PhDr. C. Havlíková, CSc., s níž měl dvě dcery, absolventky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Měl také tři vnučky, dnes absolventky brněnských vysokých škol (PF MU: Mgr. et Bc., ChF VUT: ing., ESF MU a HF JAMU: ing. et MgA.).

Lubomír Emil Havlík zemřel 5. března 2000 ve věku nedožitých 75 let na následky srdečního záchvatu, který ho postihl při přednášce pro Muzejní a vlastivědnou společnost, která se konala v centrální budově Moravského zemského muzea na Zelném trhu v Brně.

Samostatné publikace:

Počátky historického Znojemska, Brno: [s.n., 1954], 14 s.

Vývoj knihy. Publikace. Výstava, Brno, Uměleckoprůmyslové museum 1954-1956, Brno 1954, 24 s.

Znojmo: z minulosti města a jeho památek, Brno: Krajské nakladatelství 1956, 217 s.

Starší Slované v rakouském Podunají v 6.–12. století (= Rozpravy Československé akademie věd, řada společenských věd, ročník 73, sešit 9), Praha: Nakladatelství ČSAV 1963, 100 s.

Písemné prameny k dějinám Velké Moravy, Brno: Archeologický ústav ČSAV Brno 1963, 56 s.

Písemné prameny k dějinám Velké Moravy, Nitra: Archeologický ústav SAV 1964, 54 s.

- Velká Morava a středoevropští Slované*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1964, 492 s.
- Byzanc, Řím a Slované v raném středověku: Slované v byzantské historiografii raného středověku do 7. století*, Brno 1969, 452 s. (rukopis habilitační práce, uloženo v Archeologickém ústavu v Brně)
- Chronologičeskije dannyje istorii Velikoj Moravii*. Data k vystavke Velikaja Moravija v Leningradě, Moskvě a Kyjevě v 1971–1972 gg., [S.l.: s.n.] 1971, 15 s.
- Přehledné dějiny Byzance*, Brno: Filozofická fakulta UJEP 1971, 121 s.
- Dukljanská kronika a Dalmatská legenda* (= Rozpravy Československé akademie věd, řada společenských věd, ročník 86, sešit 2), Praha: Academia 1976, 94 s.
- Morava v 9. a 10. století* (= Studie ČSAV, číslo 7), Praha: Academia 1978, 158 s.
- Přehledné dějiny Byzance*, Brno: Filozofická fakulta UJEP 1979², 140 s.
- Dějiny středověké Gruzie*, Brno: Filozofická fakulta UJEP, 1980, 138 s.
- Kronika o Velké Moravě*, Brno: Blok 1987, 276 s.
- Geneze feudální společnosti a státu ve slovanském prostředí*, Praha: ČSI ČSAV 1987, 170 s.
- Slovanské státní útvary raného středověku. Politické postavení, společenská a vládní organizace státních útvarů ve východní, střední a jihovýchodní Evropě od 8. do 11. století*, Praha: Academia 1987, 250 s.
- Morava – k státoprávnímu postavení země v průběhu věků*, Brno: Moravské občanské hnutí ve spolupráci s JKNV 1990, 68 s.
- Privilegia, smlouvy, ústavy, zákony, ustanovení, usnesení a další akty, dokládající státoprávní samosprávné a územně-správní postavení Moravy v minulosti*, Brno 1991, 16 s.
- Odtajená kronika identity Moravy a Moravanů*, Brno: MaBaN 1991, 80 s.
- Kronika o Velké Moravě*, Brno: Jota 1992², druhé doplněné a opravené vydání, 344 s., ISBN 80-85617-04-8
- Zrcadlo slavného kraje Znojemského, Výbor z díla Zrcadlo slavného Markrabství moravského, v kterémž jeden každý svau dávnost i povinnost svau uhlédá, krátce sebrané a vydané roku 1593 skrze Bartoloměje Paprockého z Glogol a Paprocké Vody* (= Ediční řada III. – Příležitostné tisky, svazek 4), Znojmo: Státní okresní archiv 1993, 64 s.
- Moravské letopisy: dějiny Moravy v datech*, Brno: Jota 1993, 193 s., ISBN 80-85617-10-2
- Moravia. A Short History of an Ancient European Country*, Brno 1994, 94 s.
- Svatopluk I. Veliký, král Moravanů a Slovanů* (= Slavica historica medievalia), Brno: Jota 1994, 132 s., ISBN 80-85617-19-6
- Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, Brno 1998, 274 s.
- Život a utrpení Rostislava, krále Moravanů* (= Slavica historica medievalia), Brno 1999, 212 s. + I–XVII s. příloh (též in Moravský historický sborník – Ročenka MNK, Brno 1995, 85-230)
- Dukljanska hronika i Dalmatinska legenda*, prevela L. Blehova-Čelebić, Podgorica: Grafo Crna Gora 2008, 207 s., ISBN 978-86-85499-26-5

Moravské letopisy: dějiny Moravy v datech, Břeclav: Tisk Pálka 2009², 206 s., ISBN 978-80-904363-0-5

Kronika o Velké Moravě, Brno: Jota 2013³, 400 s., ISBN 978-80-7462-281-6

Edice:

Magnae Moraviae fontes historici I. Annales et chronicae, operi edendo praefuit Lubomír E. Havlík (= Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosof. fakulta, č. 104), Brno – Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1966, 388 s. (reedice: Brno 2008², 423 s., ISBN 80-254-1780-5)

Magnae Moraviae fontes historici II. Textus biografici, hagiographici, liturgici, operi edendo praefuit Lubomír E. Havlík (= Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosof. fakulta, č. 118), Brno: Universita J. E. Purkyně 1967, 360 s. (reedice: Praha: Koniasch Latin Press, 2010², 316 s., ISBN 978-80-86791-93-7)

Magnae Moraviae fontes historici III. Diplomata, epistulae, textus historici varii, operi edendo praefuit Lubomír E. Havlík (= Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosof. fakulta, č. 134), Brno: Universita J. E. Purkyně 1969, 470 s. (reedice: Praha: Koniasch Latin Press, 2011², 404 s., ISBN 978-80-86791-23-4)

Magnae Moraviae fontes historici IV. Leges – Textus iuridici, Supplementa, operi edendo praefuit Lubomír E. Havlík (= Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosof. fakulta, č. 156), Brno: Universita J. E. Purkyně 1971, 453 s. (reedice: Praha: Koniasch Latin Press, 2013², ISBN 978-80-87773-05-5)

Havlík, Lubomír E., Magnae Moraviae fontes historici V. Indices (= Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosof. fakulta, č. 206), Brno: Universita J. E. Purkyně 1977, 191 s.

Napsali o něm:

J. Bílý, *Jubilující doc. PhDr. Lubomír Emil Vilém Havlík, DrSc. (Eq.M.)*, in: Moravský historický sborník – Ročenka MNK 1995, Brno 1995, 5-13; J. Skutil, *Obraz středověkých dějin slovanských národů a států včetně dějin Moravy*, in: ibidem, 15-40 a bibliografie do r. 1995, 40-72, obrazová příloha s vydanými tituly, 73-83; J. Mervart, *Lubomír E. Havlík: Morava – jak objekt, tak i subjekt historie*, Rovnost, roč. 6, č. 41, 1996, příloha Víkend, II (rozhovor); Z. Kurnatowska, *Lubomír E. Havlík (1925–2000)*, Slavia Antiqua 41, 2000, 242; V. Šťastný, *Zemřel moravský historik Lubomír E. Havlík*, Časopis Matice moravské 119/1, 2000, 340-343; V. Šťastný, *Odešel významný český medievalista*, Slovanský přehled 86, 2000, 277-278; L. Galuška, *Doc. PhDr. Lubomír E. Havlík, DrSc. zemřel*, Český časopis historický 98/3, 2000, 664-666 (s výběrovou bibliografií od K. Rexové); L. Galuška, *Zemřel Lubomír Emil Havlík*, Slovácko 42, 2000, 169-170; L. Hladký, *Vzpomínka na významného českého medievalistu a slavistu*, in: Lidé města 4, 2000, 202-204; P. Ciprian, *Zemřel doc. Lubomír E. Havlík*, Znojensko 10/12 (21.03. 2000), 4; J. Pecl, *Odešel Doc. PhDr. Lubomír E. Havlík, DrSc, Eq.M.*, in: Moravský historický sborník, Brno 2001, 461-464; J. Pecl, *Doc. PhDr. Lubomír E. Havlík, DrSc.*, Moravský hlas. Časopis Spolku Moravanů na Slovensku 6/2, 2000, 5; dd, *Odešel významný*

znojemský historik, Moravské noviny Rovnost, roč. 10, č. 62 (14. 03. 2000), 3; Z. Klanica, *K nedožitým osmdesátinám Lubomíra Havlíka*, Pravěk 1. Nová řada (Brno) [sv.] 15, 2005, 485-490; R. Vlček – L. Hladký, *K nedožitým osmdesátinám docenta Lubomíra Havlíka*, Slovanský přehled 91, 2005, 299-300; J. P. Drápela, *Životopis doc. PhDr. Lubomíra E. V. Havlíka, DrSc., Eq.M.*, in: Moravský historický sborník – Ročenka MNK, Brno 2006, 1009-1010.

Uveden v:

Répertoire internationale des médiévistes, Poitiers, od r. 1964, 1970sq.; *Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko-bibliografický slovník*, Praha 1972, 147-148; *Česká slavistika. Osoby a instituce*, Praha 1999, 116; *Kdo je kdo v České republice 1994/95*, Praha 1994; *Marquis Who's who in the world 1997*, 587, ad an. 1998, 1999, 2000; *Kyrilometodievská encyklopedija IV*, Sofia 2003, 338-342; K. Sklenář, *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*, Praha 2005, 208-210, aj.

Internet – webové stránky:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Lubom%C3%ADr_Emil_Havl%C3%ADk
http://sk.wikipedia.org/wiki/Lubom%C3%ADr_Emil_Havl%C3%ADk
http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=14836
<http://moravia-magna-mmfh.webnode.cz>
<http://www.znojnocity.cz/lubomir-emil-vilem-havlik-historik-mediavelista-vedecky-pracovnik-doc-phdr/d-1242/p1=1002>
<http://www.knihovnazn.cz/referaty/osobnosti-regionu/1505-havlik-lubomir-emil-1925-2000.html>
<http://biblio.hiu.cas.cz/authorities/4507>
<http://www.eqmoraviae.cz/obsah/zivotopis-docphdr-lubomira-emila-vilema-havlika-drsc-eqm-1-mistra-spolecenstvi-moravskych-ryti>

Připravila PhDr. Lubomíra Havlíková, CSc.